

"Lumen Fidei", la primera encíclica del papa Francesc

Lumen fidei, la llum de la Fe, és la primera encíclica del papa Francesc. Benet XVI va començar a escriure-la amb motiu de l'Any de la Fe, i no va poder acabar ja que va renunciar al seu Pontificat. El papa Francesc l'ha firmat amb data 29 de juny després d'introduir-hi algunes aportacions.

21/07/2013

"Lumen fidei", la llum de la fe (LF) és la primera Encíclica firmada pel papa Francesc. Està subdividida en quatre capítols, més una introducció i una conclusió. La Carta –explica el mateix pontífex– s’afegeix a les Encíclics de Benet XVI sobre la caritat i sobre l’esperança, i assumeix la “valuosa tasca” duta a terme pel papa emèrit, que ja “havia gairebé completat” l’Encíclica sobre la fe. A aquella “primera redacció”, ara el papa Francesc hi afegeix “altres aportacions”.

La introducció (n. 1-7) de la LF il·lustra les motivacions que es troben a la base del document: primer de tot, recuperar el caràcter de llum propi de la fe, capaç d’il·luminar tota l’existència de l’home, d’ajudar-lo a distingir entre el bé i el mal, en especial en una època, com és aquesta moderna, en la qual creure s’oposa a buscar, i es contempla la fe com un miratge, un salt en el buit

que impedeix la llibertat de l'home. En segon lloc, la LF –precisament en l'Any de la fe, després de 50 anys del Concili Vaticà II, un “Concili sobre la fe”– vol avivar la percepció de l'amplitud dels horitzons de la fe, per confessar-la en unitat i integritat. La fe, de fet, no és una pressuposició per descomptat, sinó un do de Déu que cal alimentar i reforçar. “Qui creu, veu” escriu el papa, perquè la llum de la fe ve de Déu i és capaç d'illuminar tota l'existència de l'home: procedeix del passat, de la memòria de la vida de Jesús, però ve també del futur perquè ens fa albirar grans horitzons.

El primer capítol (n. 8-22): Hem cregut en l'amor (1 Jn 4, 16).

Fent referència a la figura bíblica d'Abraham, en aquest capítol s'explica la fe com a una “escolta” de la Paraula de Déu, una “crida” a sortir del propi jo aïllat per obrir-se a

una vida nova, i una “promesa” del futur, que permet la continuïtat del nostre camí en el temps, vinculant-lo estretament d’aquesta manera a l’esperança.

La fe té també la connotació de la “paternitat”, perquè el Déu que ens crida no és un Déu aliè, sinó Déu Pare, la font de bondat que es troba a l’origen de tot i ho sosté tot. En la història d’Israel, la fe s’oposa a la idolatria, que escampa l’home en la multiplicitat dels seus desitjos, el “desintegra en els mil instants de la seva història”, i li nega la possibilitat d’esperar el temps de la promesa. A l’inrevés, la fe és confiança en l’amor misericordiós de Déu, que sempre acull i perdona, que redreça “les torçades de la nostra història”, és una disponibilitat a deixar-se transformar cada cop més novament per la crida de Déu, “és un do gratuït de Déu que demana la humilitat i el coratge de confiar i encomanar-se a

Ell per veure el lluminós camí de la trobada entre Déu i els homes, la història de la salvació” (n.14). I aquí, hi ha la “paradoxa” de la fe: adreçar-se contínuament al Senyor dóna estabilitat a l’home, allunyant-lo dels ídols.

LF es deté a continuació en la figura de Jesús, mediador que ens desclou a una veritat més gran que nosaltres, manifestació d’aquell amor de Déu que és el fonament de la fe: “en la contemplació de la mort de Jesús, en efecte, es reforça la fe”, perquè Ell hi revela el seu indissoluble amor per l’home. Com a ressuscitat, Crist és “testimoni de confiança”, “digne de fe”, a través del qual Déu actua veritablement en la història i en determina el destí final. Però hi ha “un aspecte decisiu” en la fe en Jesús: “la participació en el la seva manera de veure”. La fe, en realitat, no mira només Jesús, sinó que mira alhora des del punt de vista de Jesús, amb

els seus ulls. Per analogia, el papa explica com en la vida quotidiana confièm en “persones que coneixen les coses millor que nosaltres – l’arquitecte, el farmacèutic, l’advocat-, doncs per la fe, necessitem algú que sigui de confiança i expert “en les coses de Déu” i Jesús és “qui ens explica Déu”. Per això, creiem Jesús quan acceptem la seva Paraula, i creiem en Jesús quan l’acollim en la nostra vida i ens encomanem a Ell.

En efecte, la seva encarnació fa que la fe no se separi de la realitat, sinó que ens ajudi a copsar-ne el significat més profund. Gràcies a la fe, l’home se salva, perquè s’obre a un Amor que el precedeix i el transforma des de l’interior. I aquesta és l’acció de l’Esperit Sant: “El cristià pot tenir els ulls de Jesús, els seus sentiments, la seva disposició filial, perquè es fa partícip del seu Amor, que és l’Esperit” (n. 21). Fora de la presència de l’Esperit, és impossible confessar

el Senyor. Per això “l’existència del creient esdevé eclesial”, perquè la fe es confessa en l’interior del cos de l’Església, com a “comunió concreta dels creients”. Els cristians són “u” sense perdre la seva individualitat i en el servei als altres cadascú guanya el seu propi ésser. Per això, “la fe no és un fet privat, un concepte individualista, una opinió subjectiva, sinó que neix de l’escolta i està destinada a convertir-se en anunci.

El segon capítol (n. 23-36): Si no teniu fe, no us podreu mantenir fermes (Is 7,9).

El papa demostra l’estret lligam entre fe i veritat, la veritat segura de Déu, la seva presència en la història. “La fe sense veritat no salva. Roman una bella faula, la protecció dels nostres desitjos de felicitat”. I avui, a causa de “la crisi de veritat en què vivim”, és més necessari que mai posar l’atenció en aquest vincle, perquè la

cultura contemporània tendeix a acceptar només la veritat de la tecnologia, el que l'home aconsegueix construir i mesurar amb la ciència i que és “veritable perquè funciona”, o bé les veritats individuals vàlides només per a l'individu i no al servei del bé comú. Avui es mira de manera sospitosa la “veritat gran, la veritat que explica el conjunt de la vida personal i social”, perquè s'associa erròniament a les veritats que pretenien

els totalitarismes del segle XX. Això comporta, però, el “gran oblit del món contemporani” que –decantant-se cap del relativisme i tement el fanatisme- oblida l'interrogant sobre la veritat, sobre l'origen de tot.

La LF subratlla, després, el lligam entre fe i amor, entès no com un “sentiment que va i ve”, sinó com el gran amor de Déu que ens transforma interiorment i ens dóna

ulls nous per veure la realitat. Així doncs, si la fe està vinculada a la veritat i a l'amor, llavors “l'amor i la veritat no es poden separar” perquè només l'amor veritable supera la prova del temps i esdevé font de coneixement. I com que el coneixement de la fe neix de l'amor fidel a Déu, “veritat i fidelitat van juntes”. La veritat que ens obre la fe és una veritat centrada en la trobada amb Crist encarnat, el qual, venint entre nosaltres, ens ha tocat i ens ha donat la seva gràcia, transformant el nostre cor.

El papa obre aleshores una àmplia reflexió sobre el “diàleg entre fe i raó”, sobre la veritat en el món d'avui, en el qual la veritat es redueix sovint a una “autenticitat subjectiva”, perquè la veritat comuna fa por, s'identifica com la imposició intransigent dels totalitarismes. En canvi, si la veritat és la de l'amor de Déu, llavors no s'imposa amb

violència, no aixafa l'individu. Per tant, la fe no és intransigent, el creient no és arrogant. Ans al contrari, la veritat ens fa humils i ens porta a la convivència i al respecte de l'altre.

En deriva que la fe porta al diàleg en tots els camps: en el de la ciència, perquè desperta el sentit crític i eixampla els horitzons de la raó, convidant a mirar amb meravella el Creat; en el debat interreligiós, on el cristianisme ofereix la seva aportació; en el diàleg amb els no creients que no es cansen de buscar, i “intenten actuar com si Déu existís”, perquè “Déu és lluminós i el pot trobar tothom qui el busca amb el cor sincer”. “Qui es posa en camí per practicar el bé, ja s'apropa a Déu”. Per últim, la LF parla de la teologia i afirma que aquesta és impossible sense la fe, ja que Déu no n'és un “simple objecte”, sinó que és el Subjecte que es deixa conèixer. La

teologia és la participació al coneixement que Déu té de si mateix, com a conseqüència, s'ha de posar al servei de la fe dels cristians. El Magisteri eclesial no és un límit a la llibertat teològica, sinó un element constituït propi perquè n'assegura el contacte amb la font originària, la Paraula de Crist.

El tercer capítol (n. 37- 49): Us transmeto el mateix ensenyament que jo he rebut (1 Cor 15,3).

Tot el capítol està centrat en la importància de l'evangelització: qui s'ha obert a l'amor de Déu, no es pot quedar aquest do per si mateix. La llum de Jesús brilla en el rostre dels cristians i així es difon, es transmet en la forma del contacte, com una flama que n'encèn una altra, i passa de generació en generació, a través de la cadena ininterrompuda dels testimonis de la fe. D'aquí en deriva un lligam entre la fe i la memòria

perquè l'amor de Déu manté units tots els temps i ens fa contemporanis a Jesús. A més a més, és “impossible creure sols”, perquè la fe no és “una opció individual”, sinó que obre el jo al “nosaltres” i sempre té lloc “dins la comunió de l'Església”. Per això, “qui creu mai no està sol”: perquè descobreix que els espais del seu “jo” s'amplien i generen noves relacions que enriqueixen la vida.

Hi ha, però, “un mitjà especial” amb què la fe es pot transmetre: són els Sagraments, en els quals es comunica “una memòria encarnada”. En primer lloc, el Bateig –tant dels nens com dels adults, en forma de catecumenat- que ens recorda que la fe no és una obra de l'individu aïllat, un acte que es pot complir tot sols, sinó que ha de ser rebut en comunió eclesial. “Ningú es bateja a si mateix”. A més a més, com que el nen batejat no pot confessar la fe tot sol, sinó que ha de ser sotingut pels

pares i pels padrins, en deriva “la importància de la sinergia entre l’Església i la família en la transmissió de la fe”. Un altre sacrament citat és l’Eucaristia, “valuós aliment de la fe”, “acte de memòria, actualització del misteri” i que “condueix del món visible vers l’invisible”, ensenyant-nos a veure la profunditat del real.

També hi ha altres mitjans, com la confessió de la fe, el Credo, en el qual el creient no només confessa la fe, sinó que es veu implicat en la veritat que confessa; la pregària, el Pare Nostre, amb el qual el cristià comença a veure amb els ulls de Crist; el Decàleg, entès no com “un conjunt de preceptes negatius”, sinó com una sèrie “d’indicacions concretes” per entrar en diàleg amb Déu, “deixant-se abraçar per la seva misericòrdia”, “camí de la gratitud” vers la plenitud de la comunió amb Déu.

Finalment, el papa subratlla que la fe és una perquè un és “el Déu conegut i confessat”, perquè ens adrecem a l’únic Senyor, ens dóna “la unitat de visió”, i “és compartida per tota l’Església, que és un sol cos i un sol Esperit”. I com que la fe és una sola, aleshores cal confessar amb tota la seva puresa i integritat “la unitat de la fe és la unitat de l’Església”; treure alguna cosa a la fe, és treure alguna cosa a la veritat de la comunió. A més, com que la unitat de la fe és la d’un organisme viu, pot assimilar tot el que troba, demostrant que és universal, catòlica, capaç d’il·luminar i portar a la seva millor expressió tot el cosmos i tota la història. Aquesta unitat està garantida per la successió apostòlica.

El quart capítol (n. 50-60): Déu prepara per a ells una ciutat (Heb 11,16).

Aquest capítol explica el lligam entre la fe i el bé comú, que porta a la formació d'un lloc en el qual l'home pot viure juntament amb els altres. La fe, que neix de l'amor de Déu, enforteix els vincles entre els homes i es posa al servei concret de la justícia, del dret i de la pau. Per tant, la fe no allunya pas del món ni és aliena al compromís concret de l'home contemporani. És més:

sense l'amor segur de Déu, la unitat entre els homes estaria basada només en la utilitat, en l'interès o en la por. La fe, en canvi, copsa el fonament últim de les relacions humanes, el seu destí definitiu és Déu, i els posa al servei del bé comú. La fe "és un bé per a tothom, un bé comú"; no serveix per construir únicament el més enllà, sinó que ajuda a edificar les nostres societats, de manera que caminin cap a un futur d'esperança.

L'Encíclica es deté després en els àmbits il·luminats per la fe: sobretot, la família fundada en el matrimoni, entès com a unió estable entre un home i una dona. La família neix del reconeixement i de l'acceptació de la bondat de la diferència sexual i, fundada en l'amor en Crist, promet “un amor que sigui per sempre” i reconeix l'amor creador que porta a generar fills.

A continuació, els joves: el papa cita les Jornades Mundials de Joventut, en les quals els joves demostren “la joia de la fe” i el compromís de viure-la de manera ferma i generosa. “Els joves desitgen una vida gran. La trobada amb Crist els dóna una esperança sòlida que no decep. La fe no és un refugi per a gent covarda, sinó que és la dilatació de la vida”.

I també, en totes les relacions socials: fent-nos fills de Déu. De fet, la fe dóna un nou significat a la fraternitat

universal entre els homes, que no és una simple igualtat, sinó una experiència de la paternitat de Déu, la comprensió de la dignitat única de l'individu. Un altre àmbit és la natura: la fe ens ajuda a respectar-la, a “trobar models de desenvolupament que no es basin només en la utilitat o en el profit, sinó que considerin el creat com un do”.

La fe també ens ensenya a individuar formes adients de govern, on l'autoritat ve de Déu i és al servei del bé comú; ens ofereix la possibilitat del perdó que porta a superar els conflictes. “Quan falla la fe, es corre el risc que també fallin els fonaments”, i si fem fora de les nostres ciutats la fe en Déu, perdrem la confiança entre nosaltres i estarem units només per la por. És per això que no hem d'averkonyir-nos de confessar públicament Déu, ja que la fe illumina la vida social.

Un altre àmbit il·luminat per la fe és el del patiment i de la mort. El cristià sap que el patiment no pot ser eliminat, però pot rebre un sentit, pot esdevenir confiança en les mans de Déu que mai ens abandona i arribar a ser una “part del creixement en la fe”. A l’home que pateix Déu no li dóna pas un raonament que ho explica tot, però li ofereix la seva presència que l’acompanya, que obre una escletxa de llum en les tenebres. En aquest sentit, la fe va juntament amb l’esperança. I Francesc fa una crida: “No deixem que ens robin l’esperança, no permetem que s’esvaneixi amb solucions i propostes immediates que ens bloquegen el camí”.

Conclusió (n. 58-60): Felix tu que has cregut (Lc 1,45).

Al final de la LF, el papa convida a mirar Maria, “icona perfecta” de la fe, perquè, com a Mare de Jesús, va

concebre “fe i joia”. El papa eleva la seva pregària a Ella perquè ajudi la fe de l’home, ens recordi que qui creu mai no està sol i a mirar amb els ulls de Jesús.

Traducció del resum oficial de la Santa Seu: Marta Nin. <https://www.catalunyareligio.cat/blog/homilies-del-papa-francesc>

.....

pdf | document generat
automàticament des de <https://opusdei.org/ca/article/lumen-fidei-la-primera-enciclica-del-papa-francesc/>
(24/05/2025)